

GAZETA MATEMATICĂ

SERIA B

PUBLICAȚIE LUNARĂ PENTRU TINERET

Fondată în anul 1895

Anul CXXI nr. 4

aprilie 2016

IN MEMORIAM

ACADEMICIAN SOLOMON MARCUS (1925-2016)

Ne-a părăsit din această lume o stea a culturii românești, profesorul academician *Solomon Marcus*. Un mare iubitor de adevăr, de tineri și de introspecții asupra a tot ce ne înconjoară.

O să încep prin a depăna câteva amintiri în care domnia sa a fost prezent în viața mea.

Cred că era în 1969. Ca elev la Brașov, pasiunea pentru matematică începuse să devină absolută. Prin urmare, când mama mi-a spus că un important profesor de la Universitatea București pe care îl avusese asistent, va conferenția în fața profesorilor de matematică și aproape în același timp profesorul meu, *Horea Banea* ni l-a descris pe profesorul *Marcus*, am participat la acea întâlnire. Deși multe dintre temele discutate nu îmi erau abordabile, discursul profesorului m-a impresioant prin aria de cuprindere și prin ideile ce pentru mine erau noi. A fost prima dată când am început să realizez că rezolvări de exerciții și tehnici de matematică elementară, pe care încercam să le învăț atunci, sunt departe de ceea ce înseamnă matematica ce aduce nou. Ca student apoi, în primul an îl vedeam adesea pe culoarele facultății. Evident că nu mă cunoștea. Dar s-a ivit ocazia: un cerc de probleme de analiză matematică inițiat împreună cu colegii mei *Hari Bercovici*, *Andrei Halanay* și *Dan Timotin*, prin sprijinul profesorului *Ottescu*, ne-a adus lângă profesorul *Ciprian Foiaș*. Seminarul de la catedra de analiză mi-a adus o altă întâlnire cu academicianul *Marcus*. Se discuta în seminar o problemă legată de proprietăți topologice ale clasei funcțiilor integrabile *Riemann*. Domnul *Marcus* intră în camera catedrei, probabil pentru a-și lua ceva din birou, iar *Foiaș* îl roagă să îi fim prezentați și să ne spună despre rezultatele dânsului

în această problemă în care publicase în tinerețe câteva rezultate. A urmat o expunere impresionantă.

Nu mi-a fost profesor la catedră, dar am avut în ultimii 15 ani parte de lecții de neuitat de matematică, istoria matematicii românești, de cultură sau de analize politice excepționale, în timpul lungilor drumuri prin țară cu mașina. Mi-a detaliat, de exemplu atmosfera și relațiile dintre personalitățile matematice de la Facultatea din București în anii teroarei comuniste din '50, sau despre teroarea antisemită pe care a simțit-o pe propria piele la începutul anilor '40, când un profesor legionar l-a lăsat repetent pe elevul *Marcus*, celebru în liceu prin cultura literară. Niciodată poveștile sale nu lăseau vreo urmă de resentimente, ci de o căldură iertătoare dar acuzatoare la prostia celor care au făcut rău. Mi-a povestit cum la Congresul Matematicienilor Români din 1957 l-a cunoscut pe *Erdős* la excursia organizată la Cheile Bicazului, când pe potecile de munte au încropit lucrarea comună despre mulțimi excepționale, care i-a adus indice zero *Erdős*. Și multe altele, chiar povești ce îmi vor rămâne în amintire dat fiind faptul că sunt legate de copiii și nepoții mei, de care se bucura atât când îi zâmbeau și îi răspundeau întrebărilor scrutaătoare.

S-a și supărat pe mine în câteva rânduri. Odată l-am rugat, dat fiind faptul că depășise mult timpul alocat la o conferință a Societății, să se apropie de final; a făcut-o, dar apoi cu o lacrimă în ochi, venind în fața mea, a spus: tot ce spun este pentru școala românească și pentru asta trebuie să fiu lăsat să vorbesc oricât. Iar când pozițiile mele oficiale despre școală nu îi erau pe plac, mă admonesta delicat dar cu conținut.

Solomon Marcus s-a născut la Bacău la 1 martie 1925, într-o familie de croitori evrei. A copilărit în atmosfera care a dus în anii '40 la un antisemitism necontrolat, dar a fost meru un elev strălucit în special la materiile umaniste. Iubea poezia lui *Eminescu*, *Coșbuc*, *Blaga*, dar mai ales pe a lui *Arghezi* din care recita cu plăcere și la bătrânețe. Se înscrie în anul 1944 la Facultatea de Matematică din București pe care o absolvă cu Diplomă de Merit în 1950, fiind coleg de generație cu *Nicolae Dinculeanu*, cu care a păstrat până în ultimele clipe de viață o corespondență asiduă. Ambii au fost discipolii profesorului *Miron Nicolescu*, fondatorul școlii românești de Analiză Matematică și Analiză Funcțională. Devine pentru o vreme lector la Politehnica București și apoi la Facultatea de Matematică a Universității, unde din 1966 este profesor și profesor emerit. Este foarte prolific în domeniul analizei matematice, cu o serie de articole publicate în direcții ce sunt considerate de o mare finețe în domeniu. Începând din 1960 preocupările sale se îndreptă treptat spre utilizarea matematicii în filologie, lingvistică și artă. Devine astfel unul dintre pionierii lingvisticii matematice, al informaticii teoretice, al semioticii axiomatice. La acestea se adaugă o lungă listă de domenii în care cercetătorul *Marcus* și-a lăsat o amprentă importantă. Este autorul a peste 400 de articole științifice și a peste 30 de cărți de specialitate, traduse în zeci de limbi.

A fost un asiduu istoric al matematicii românești ocupându-se de opera marilor matematicieni *Traian Lalescu*, *Dimitrie Pompeiu*, *Alexandru Froda*, *Miron Nicolescu* sau *Grigore Moisil*, pe care de altfel i-a cunoscut personal (cu excepția primului).

A fost mereu prezent public: printre profesorii de liceu și gimnaziu, la radio și televiziune. Vocea sa la Academie era una critică și demnă de luat în seamă, iar discursul său de recepție intitulat „Singurătatea matematicianului“ este un formidabil eseu despre locul omului de cultură în viața cetății.

A beneficiat în viața sa de prezența unei uimitoare soții, profesoara de la Facultatea de litere *Paula Diaconescu*, care i-a fost adesea parteneră în știință. A primit multe distincții internaționale și mari congrese din varii domenii l-au avut ca invitat chiar și după vârsta de 90 de ani.

S-a stins din viață la 17 martie 2016 la București, nu înainte de a le spune prietenilor că regretă despărțirea: mai avea multe proiecte de realizat!

Radu Gologan